

ESENȚA PSIHO-PEDAGOGICĂ A PROGRAMULUI DE DEZVOLTARE A ACTIVISMULUI SOCIAL LA ELEVII DIN CICLUL PRIMAR DE ÎNVÎȚĂMÎNT

Guțul Alion, doctotanta ULIM

Summary

This article provides an overview of the most important factors that influence the social activism learning of elementary school age children. These factors are very useful in helping students to succeed in the social world – to learn how to cooperate, make friends, and negotiate conflicts, to develop strong perspective-taking skills, and treat other people with fairness and compassion.

Cuvinte-cheie:

Social activism, Activities, Social skills, Primary school students

Dezvoltarea activismului social la elevi este unul din cele mai importante obiective ale procesului educativ și a celui de instruire din ziua de azi. Scopul dezvoltării activismului social la elevi are de-a face cu formarea elevilor ca cetățeni și indivizi care sunt capabili să trăiască o viață de valoare și să contribuie la bunăstarea societății.

A. V. Petrovșchii definește noțiunea de activism social ca atitudinea proactivă a unui individ care se exprimă prin integritatea lui ideologică, prin consecvență în apărarea opiniilor acestuia și prin unitatea cuvintelor și faptelor acestuia.

În ultimii câțiva ani, în domeniul pedagogiei, noțiunea de activism social a trecut prin câteva schimbări. Astfel, N.V. Savin a definit activismul social drept activism social-politic care prezintă un amalgam complex de capacități morale și volitive în care se combină cu succes interesul față de lucrul în folosul comunității, atitudinea responsabilă în efectuarea unei sarcini, conștiințiozitatea și spiritul de inițiativă, exigența față de sine și de alții, consimțământul de a veni în ajutor la îndeplinirea sarcinilor comune și existența abilităților organizatorice.

Însă I. F. Harlamov definește dezvoltarea activismului social al elevului drept un proces de influență asupra acestuia în rezultatul căruia el însușește practicile sociale necesare, formează o atitudine stabilă față de sistemul de valori al societății, își formează un sistem de atitudini față de anumite dimensiuni ale realității care se exprimă printr-un comportament și acțiuni corespunzătoare. Ultima definiție a noțiunii de activism social este o definiție mai amplă și mai potrivită cerințelor zilei de astăzi.

Ce presupun aptitudinile sociale de bază a unui individ? Principiile de viață sau conștiința civică care se exprimă prin implicarea personală în toate ce se întâmplă în societate, stat și lume.

Poziția sa sau principiile de viață a individului sunt obiectivele, orientările individului spre un anumit model de purtare care derivă din viziunile individului asupra lumii, din capacitățile sale morale și psihologice, și care reflectă atitudinea subiectivă a lui față de societate. Poziția de viață a individului are un caracter practic și se manifestă în comportamentul real al acestuia. Ea poate fi activă sau pasivă. O poziție activă presupune o atitudine grijulie față de realitate și dorința continuă de a o preschimba. Însă avînd o poziție pasivă, individul adoptă opinii, valori și modele de comportament deja formate fără să le analizeze și merge pe ”calea minimei rezistențe” și pe drumurile vieții care au fost deja bătute. Această poziție este legată de refuzul de a lua inițiativa în propriile mîini sau a depune orîșice efort menit să schimbe mediul din jurul individului.

Însă nu orîșicare activitate a individului derivă din poziția de viață a acestuia. Activismul social a individului presupune o atitudine critică față de realitate, și nu una conciliantă, ceea ce înseamnă că individul are o nevoie continuă de a medita desinestătător asupra celor ce se întâmplă în stat și lume și, la fel, o dorință de a preschimba viața spre bine. Însă o poziție pasivă de viață nu ar însemna o inactivitate completă. O astfel de poziție poate adapta și un elev conștiincios care ia doar note maxime, dar și un director de școală care lucrează cu o atitudine pătimașă. O astfel de situație presupune existența fricii față de inovații, orientării spre o gîndire stereotipizată și lipsă de inițiativă. Poziția pasivă poate fi însoțită de o atitudine binevoitoare față de inovații, însă doar atunci cînd acestea sunt agreate de autorități și în cazul în care nu este necesar să lupți, să riști sau să fii responsabil pentru aceste inovații.

O poziție social activă are de a face cu activismul individului care se exprimă în principii acestuia, în consecvență în apărarea propriilor opinii. Existența acesteia presupune o anumită austeritate, reținerea anumitor dorințe și supunerea lor, în mod conștient, unor scopuri mai importante.

Fiecare dinstre aceste indicatoare caracterizează atitudinea persoanei față de propria activitate, față de oamenii din jurul acesteia, față de anumite principii și idealuri ale societății. Ele se pot manifesta diferit de la elev la elev în funcție de caracteristicile vârstei, de experiență personală acumulată, de nivelul de independență și de nivelul de activism. Școala primară este cea mai potrivită etapă de învățămînt pentru formarea unei poziții social active la elevi din motiv că odată ce elevii se încadrează într-o activitate intelectuală mai semnificativă, ei încep să se simtă mai maturi, depun efort ca să satisfacă așteptările celor din jur, se implică în activități specifice celor mai ”vîrstnici”. Ei manifestă interes față de activitățile comunității, tind să efectueze sarcini cu caracter social. Fiind

specifice elevilor din ciclul primar de învățământ, curiozitatea și aspirația de a se manifesta în fața adulților și colegilor contribuie la formarea activismului social la ei.

Formarea activismului social se realizează doar odată cu încadrarea individului în activitate, în procesul căreia are loc însușirea experienței societății în cele mai diferite manifestări ale acesteia. O poziție social activă se manifestă de cele mai dese ori în activitatea socială a elevilor.

Mecanismul formării activismului social are loc în următorul mod: înainte de toate este nevoie de cunoștințe și idei clare despre un fenomen sau altul. Spre exemplu, cultivând o poziție social activă la elevi referitor la subiectul activității profesionale, profesorul îi oferă cunoștințe noi elevilor despre această noțiune, despre rolul pe care aceasta o joacă în societate, despre valoarea ei. În scopul cultivării la elevi unei dorințe conștincioase de a se implica în activitatea profesională este nevoie ca elevilor să li se formeze o atitudine față de activitatea profesională care, la urma ei, atrage dezvoltarea sentimentelor cu caracter social. Aceste sentimente îi atribuie procesului de dezvoltare o conotație personală și astfel influențează durabilitatea abilității în formare. Cunoștințele și sentimentele generează necesitatea de a le aplica în comportament și acțiuni. Elevul va tinde să participe la diferite activități de care vor beneficia oamenii din jur și va fi sursă de inspirație prin exemplul său.

O condiție necesară pentru formarea activismului social la elevii din ciclul primar de învățământ e dezvoltarea independenței sau stimularea unui spirit activ ce, de obicei, se definește printr-o stare în care subiectul îndeplinește o anumită activitate. Există o opinie referitor la acest subiect în care se zice că noțiunea de activism nu poate fi aplicată la noțiunea de activitate pentru că orice activitate în sine este reprezentarea unui subiect activ. Întrădevăr, dacă un elev se implică benevol într-o activitate obștească, activitatea în sine și activismul acestuia sunt un tot întreg. Iar dacă el este forțat să se implice, și nu din propria dorință, activitatea care rezultă din acest proces nu poate fi caracterizată drept dovada activismului acestui individ.

Forța motrice în procesul formării activismului social este interesul care nu este altceva, decât o necesitate cu nuanțe (de emoții) pozitive, trecută dincolo de etapa motivării care îi atribuie activității omului un caracter captivant. Din punct de vedere al psihologiei, rolul stimulator al interesului constă în faptul că activitatea care se bazează pe acest interes și rezultatele acesteia trezesc o stare de bucurie, o stare de însuflețire, ceea ce îl inspiră pe individ să fie activ. Formarea interesului față de activități obștești este o sarcină complicată. De cele mai dese ori, pentru ca interesul să apară și să fie susținut un timp mai îndelungat, nu este îndeajuns să pui un obiectiv copilului și să-i explici avantajele acestuia. Mai eficient ar fi să i se formeze copilului un lanț de obiective, fiecare din acestea fiind de diferită talie. Obiectivele trebuie să fie aranjate într-un mod logic, astfel încât cele din apropiere să derive din cele

din mijlocul lanțului, iar cele din mijlocul lanțului să fie susținute în continuare de obiectivele îndepărtate.

Formarea activismului social la elevii ciclului primar de învățământ se produce într-un mod efectiv doar într-o atmosferă de însuflețire și de organizare eficace al activității acestora în procesul de interacțiune cu alți oameni. Un condiție necesară în acest sens reprezintă și incluziunea individului în colectiv. Cu cât mai vast și mai bogată e comunicarea dintre elevi, cu atât mai multe ocazii sunt pentru dezvoltarea capacităților sociale. Într-un colectiv de copii, în timpul activităților efectuate în comun are loc schimbul de informație, coordonarea obiectivelor comune, controlul reciproc, se dezvoltă capacitatea de a înțelege stările de spirit și motivele care stau la spatele faptelor altor oameni și respectiv se dezvoltă și capacitatea de a reacționa la acestea. Din experiența relațiilor inter-colegiale se formează empatia și sensibilitatea socială care îl ajută pe elev să-și constituie corect din punct de vedere psihologic relațiile cu colegii săi. Interacționând cu semenii săi, elevul poate să-și dezvolte capacitățile organizatorice, să asume rolurile de lider și de subaltern.

În procesul real de educare, este necesar să se țină cont de posibilitatea că nu toate componentele activismului social se vor dezvolta simultan, pentru ca să influențeze și mobilizeze componentele slab dezvoltate sau cele dezvoltate la diferiți indivizi din grupă. Profesorul trebuie să studieze trăsăturile caracterelor elevilor organizând lucrul în clasă în așa mod, încât toți elevii să ia parte pe măsură. Elevii din ciclul primar, de obicei, manifestă interes față de activitatea obștească, însă nu au experiența necesară, nu dispun de perseverența și insistența necesară. Primele eșecuri îi pot dezamăgi pe elevi, lor li se poate crea o atitudine negativă față de activitatea în cauză, ceea ce contribuie la crearea anumitor caracteristici precum pasivitatea, indiferență față de viața clasei, școlii, iar mai apoi și întregii societăți. De aceea este nevoie de suportul profesorului în dezvoltarea activității obștești a elevilor, în delegarea sarcinilor ținând cont de interesele elevilor, în procesul formării unei atitudini responsabile față de sarcina primită.

Poziția social activă a elevilor se dezvoltă cu succes într-un mediu cu un stil democratic de comunicare al profesorilor, atunci când profesorul este cointerestat în creșterea rolului elevilor în interacțiunea lor, când acesta implică pe fiecare individ în rezolvarea problemelor comune, când se crează cele mai favorabile condiții pentru autorealizarea individului.

În ciclul primar, dacă profesorul consolidează eforturile dezvoltării caracterului independent al elevilor, le respectă opiniile și le ia în considerație, dacă reușește să creeze un colectiv de elevi a cărui caracteristici sunt nivelul înalt de organizare și activismul, atunci elevii își asumă o atitudine social

activă care se va dezvolta în viitor. O pondere mare în procesul formării activismului social la elevii din ciclul primar de învățământ are autoorganizarea elevilor.

Un element la fel de important în procesul formării activismului social la elevi este și efortul pedagogului de a le dezvolta elevilor capacitățile organizatorice. În acest scop se folosește sistemul de sarcini schimbătoare care oferă posibilitatea fiecărui elev să-și încerce puterile în afacerile organizaționale. Aceasta poate fi activitatea în grupuri cu caracter temporar unde fiecare elev are posibilitatea de a fi în rolul liderului grupei sau a organizatorului unei activități comune. Un element la fel de important în procesul de dezvoltare a competențelor organizatorice este și instruirea elevilor în vigoarea formării abilității de a planifica, de a monitoriza, de a evalua propriul lucru și cel al colegilor săi.

Comunitatea socială modernă nu este limitată de reguli și obligațiuni care pot fi interpretate doar într-un singur mod, ci este condiționată de multe componente ce nu sunt accesibile unui copil. Acestea sunt: ideologia proclamată sau implicată de stat, normativele tradiționale, cerințele morale impuse de religie, realitățile relațiilor interetnice sau economice dintre oameni, volabilitatea criteriilor morale și juridice date de cursul real istoric. Cu siguranță, o sistemă atât de complicată de relații de dependență, obligațiuni și drepturi există în afara conștiinței unui elev din ciclul primar de învățământ.

Din toată multitudinea de interacțiuni omenești în comunitatea socială de care elevul va urma să se deprindă, cele mai accesibile lui sunt regulile de interacțiune cu oamenii din jur. Pe lângă relațiile în familia și mediul cel mai apropiat al acestuia, elevul se deprinde cu normativele din școală, din orgadă, din stardă unde sunt și copii de vârsta lui, dar și cei de o vârstă mai mică sau mai mare. Dacă în familia lui, religia este un aspect ce face parte din educația acestuia el se deprinde cu normativele și valorile care formează o atitudine religioasă și îndeamnă spiritul să tindă spre perfecțiune.

Copilul, fiind subiectul procesului de educație, reprezintă o identitate civică în formare treptată care însușește experiența societății, meditează asupra idelor, își formează propriile motivări și stimuli, care face alegeri din ce în ce mai conștiincios. Treptat are loc formarea capacităților personale, necesităților, intereselor și unei poziții social active care ajută la realizarea propriei analize critice al influențelor, atitudinilor și interacțiunilor. Apoi apare posibilitatea de a-și pune scopuri dacă copilul este conștient că vrea să se autoperfecționeze, să se autoinstruiască, să contribuie la procesul de formare a propriei personalități.

Manifestării personale al copilului, care este subiectul procesului de educație, sunt caracteristice anumite aspecte ale vârstei. Copiii din ciclul primar de învățământ se deprind cu lumea din jur în baza activităților și emoțiilor lui. Afirmarea acestuia are loc treptat, pe măsură ce acesta se

încadrează într-un mod conștient în relațiile sociale, se încadrează în activități creative, sociale, intelectuale sau emoționale.

Activismul, fiind o calitate personală, presupune că elevul devine subiectul activităților sale și conduce propriul proces de dezvoltare în conformitate cu valorile universale ale omului și cerințele societății, și deaceia activismul, ca o calitate personală, exprimă starea elevului și atitudinea lui față de activități. Această stare se manifestă în dispoziția psihologică al activității acestuia: în concentrare, în atenție, în procesele cognitive, în interesul față de activitatea în cauză și în propria inițiativă. Activismul prevede o relație schimbătoare dinte subiectul și obiectul vizat care presupune existența următoarelor momente: abordarea selectivă a obiectelor, stabilirea obiectivelor și sarcinilor care trebuie să fie rezolvate după selectarea obiectului, preschimbarea obiectului în cursul activității direcționate să soluționeze problema. Dezvoltarea activismului la elevi are loc de-a lungul întregului proces de dezvoltare a individului – de la nivelul unde copilul reproduce și imitează activitățile celor din jur la nivelul unde copilul caută și execută propriile idei, și pînăce ajunge la nivelul unde el este creatorul acestora. O schimbare semnificativă în activismul acestuia se reflectă și în activitățile lui, iar dezvoltarea personală se reflectă în starea activismului.

Dacă activitățile acestuia reprezintă o unitate de caracteristici obiective și subiective personale, atunci activismul lui ca cel a subiectului activității reprezintă nu activitatea propriu-zisă, cît caracterul și nivelul acesteia care infulențează procesul de stabilire a obiectivelor și procesul de conștientizare motivării metodelor adoptate în activitatea acestuia.

Fiecare copil, independent de aspectele procesului lui de dezvoltare și de nivelul de pregătire, atingînd o anumită vîrstă se regăsește într-o poziție plăcută și acceptată de societate. Astfel el nimereste într-un sistem de condiții obiective care determină caracterul activității și vieții lui în această etapă a vieții sale. Copilului este necesar să corespundă așteptărilor pentru că doar astfel el se poate simți la nivelul statutului său și să poată să primească plăcere de la acesta.

Activitățile didactice cu caracter social creează condițiile necesare pentru formarea poziției de viață a elevilor atunci cînd ei sunt încadrați în activități practice conversive. Acestea trebuie să nu fie în formă de joc, cît sarcini serioase cu caracter real care să inspire simțul de responsabilitate.

Astfel, condițiile cele mai importante în procesul formării activismului social la elevi sunt activitățile comune pentru întregul colectiv ai clasei care este condiționată de un obiectiv comun, stilul democratic de conducere a colectivului, dezvoltarea relațiilor umane și colegiale dinte elevi, însușirea competențelor organizatorice de către elevii din ciclul primar de învățămînt.

Bibliografie

1. Brown, L.T., Anthony, R.G., Continuing the search for social intelligence, în *Personality and Individual Differences*, 1990, Vol. 11, No.5, pp.463-470.
2. David, D., *Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale*, Editura Polirom, Iași, 2006.
3. Goleman, D., *Inteligența socială*, Editura Curtea Veche, București, 2007.
5. Петровский А.В., Шпалинский В.В. Социальная психология коллектива; Учебное пособие для студентов пед. ин-тов. М., «Просвещение», 1978 г.
6. Савин Н.В. Педагогика; М.: Просвещение, 1978.
7. Харламов И.Ф. Педагогика; М.: Гардарики, 1999.